

Gazela Pudar Draško

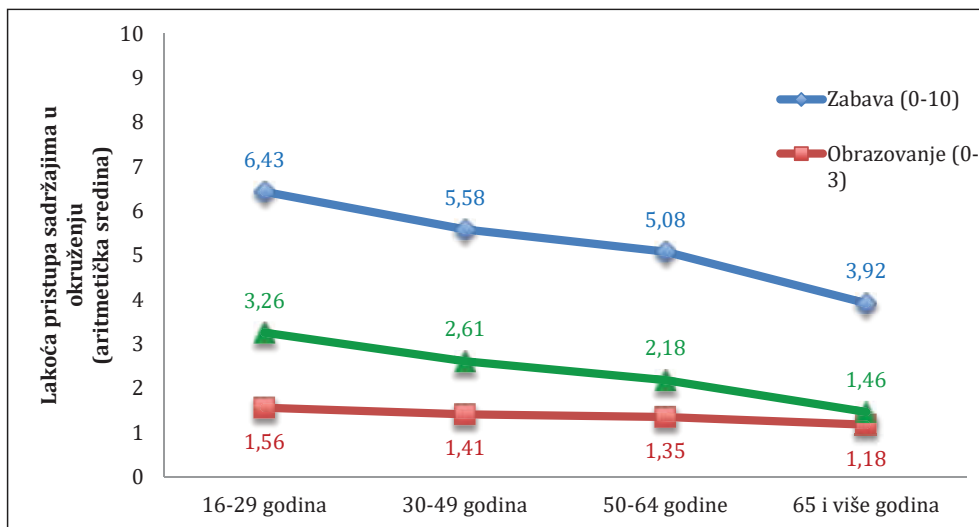
DOSTUPNOST SOCIJALNIH USLUGA U RURALNIM OBLASTIMA

U istraživanju je obrađena i dostupnost različitih sadržaja koji spadaju u domen kulture, obrazovanja, provođenja slobodnog vremena, kao i nekih usluga vezanih za svakodnevni život građana/građanki. Ova dostupnost je proveravana na osnovu percepcije ispitanika i ispitanica o tome da li je do konkretnog ponuđenog sadržaja lako stići u njihovom kraju.

Rezultati pokazuju da je dostupnost sadržaja povezana sa starošću ispitanika i ispitanica, tj. da se smanjuje s povećanjem godina života. Ovakav podatak je donekle i očekivan, s obzirom na činjenicu da su pripadnici mlađe populacije mobilniji, kao i da se zbog prirode svojih interesovanja lakše uključuju u različite sadržaje. Može se uočiti da je najveća dostupnost sadržajima koji imaju zabavni karakter, kako kod najmlađih, tako i kod najstarijih ispitanika/ispitanica. Mladi uzrasta od 16 do 29 godina imaju u proseku pristup ka nešto manje od 7 (od 10 ponuđenih) usluga, dok ispitanici između 50 i 64 godine života imaju pristup polovini sadržaja⁴. Pristup kulturnim sadržajima je takođe najzastupljeniji kod pripadnika najmlađe populacije među ispitanicima, skoro polovina sadržaja (prosek 3,26 od 7 ponuđenih sadržaja). Dostupnost kulturnim sadržajima opada sa starošću, pa tako najstariji ispitanici/ispitanice sa 65 i više godina imaju pristup tek jednom ili dva sadržaja (prosek 1,46 od 7 ponuđenih sadržaja). Dostupnost obrazovnim institucijama je slična. Od tri ponuđena obrazovna sadržaja (osnovna, srednja i visoka škola), svi ispitanici imaju pristup do jednog ili dva sadržaja, a najmlađi kojima je školovanje u fokusu najbolje su ocenili pristupnost škola (1,56 od tri ponuđena).

---

⁴ Nalazi su predstavljeni putem aritmetičke sredine tri varijable koje su grupisale pristup ka tri vrste sadržaja – sadržajima za provođenje slobodnog vremena (zabava), kulturnim i obrazovnim sadržajima.

Grafik 1: Pristup sadržajima u okruženju na osnovu starosti

Rezultati pokazuju da je dostupnost institucijama obrazovanja solidna. Ipak je važno naglasiti da 6,4% ispitanih tvrdi da uopšte nema pristup nijednoj školi. Očekivano, najbolji pristup imaju domaćinstva u Vojvodini, dok je on najmanji u zapadnoj Srbiji i Šumadiji, gde čitavih 12,5% uopšte nemaju pristup nijednoj školi. Potrebno je istaći da se južna i istočna Srbija izdvajaju po pristupačnosti niza usluga, a u ovom konkretnom slučaju srednjoškolskih i visokoškolskih ustanova.

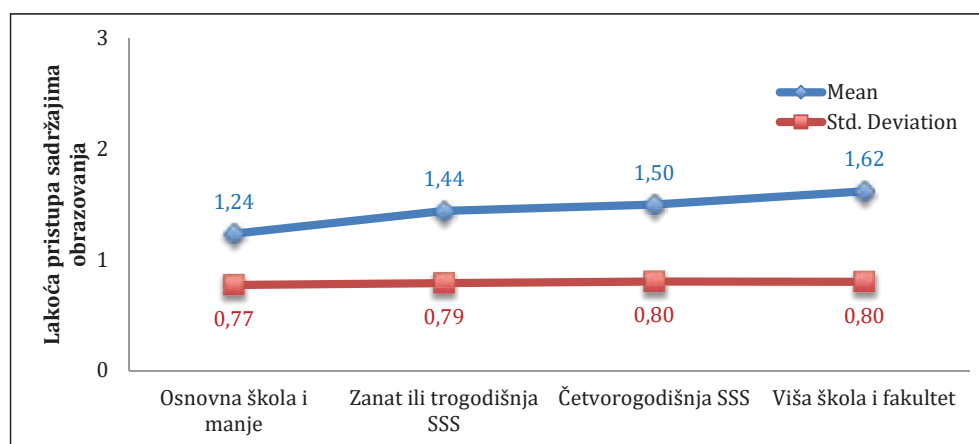
U NJIHOVOM KRAJU JESTE LAKO STIĆI DO:	OSNOVNA ŠKOLA	SREDNJA ŠKOLA	VIŠA ŠKOLA/ FAKULTET
SRBIJA	92.9	37.1	14.6
BEOGRAD	94.0	17.7	6.5
VOJVODINA	99.5	29.3	6.5
ZAP. SRBIJA I ŠUMADIJA	86.8	38.2	10.8
JUŽNA I IST. SRBIJA	93.7	59.7	34.6

Tabela 1. Pristup ustanovama obrazovanja po regionima Srbije

Pojedinačno gledano, pristup ustanovama obrazovanja je zadovoljavajući kada su u pitanju osnovne škole, premda nije zanemarivo da više od 10% ispitanih u zapadnoj Srbiji i Šumadiji smatra da je osnovna škola, koja je ujedno i obavezna, nedovoljno dostupna. Međutim, pristup srednjoškolskom obrazovanju je veoma

zabrinjavajući, imajući u vidu da nedostatak ponude srednjih škola doprinosi pražnjenju sela i odlasku u gradove nakon završetka osnovne škole. Iznenadjuće, pristup srednjim školama je najlošije ocenjen u Gradu Beogradu, sa samo 17,7% onih koji smatraju da je ovaj vid obrazovanja lako fizički dostupan. Takođe, slična je situacija sa dostupnosti fakulteta i viših škola u Beogradu i Vojvodini, gde je ocenjeno da su lako dostupni u svega 6,5%. Prosek poboljšavaju južna i istočna Srbija, gde je dostupnost srednjeg i višeg/visokog obrazovanja znatno pozitivnije ocenjena i značajno premašuje percepciju u drugim regionima Srbije.

Posmatrano prema stepenu obrazovanja ispitivanog uzorka, može se zaključiti da su ispitanici i ispitanice sa višim nivoom stručne spreme imali i nešto veći procenat pristupa obrazovnim institucijama. Rezultati su prikazani u Grafiku br. 2. Ova činjenica može govoriti i o većoj motivaciji i vrednovanju obrazovanja, pa su samim tim i spremniji da ulože veći napor kako bi koristili sadržaje iz oblasti obrazovanja.

**Grafik 2: Pristup sadržajima obrazovanja na osnovu obrazovanja
(0 – potpuno nedostupno, 3 – potpuno dostupno)**

Nalazi se donekle mogu uporediti sa rezultatima istraživanja siromaštva i socijalne isključenosti na selu (Cvejić et al, 2010), gde je registrovano da osnovne škole postoje u 82% sela, gde je zapadna Srbija najlošije rangirana sa 60% sela sa osnovnom školom. Potrebno je napomenuti da se u našem istraživanju ispitala laka dostupnost škole, odnosno percepcija ispitanika/ca, što ne znači da školski objekti postoje u samom selu ispitanih.

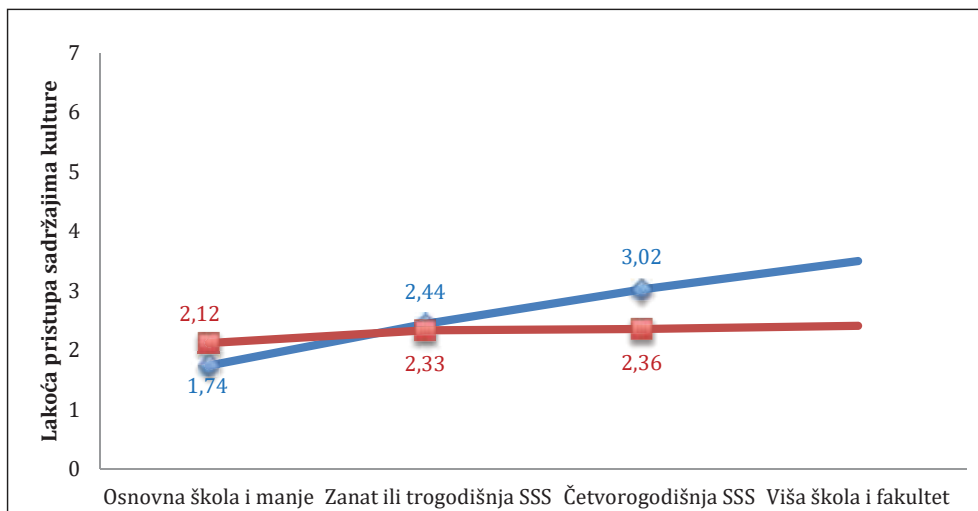
Pristup kulturnim sadržajima u koje su svrstana folklorna društva, javne biblioteke, klub ili kancelarija za mlade, klub za stara lica, kulturni centar/dom kulture, muzeji i etno sela, te pozorišta i koncertne sale, značajnije je ograničen. Četvrtina svih ispitanika (25,6%) tvrdi da nema pristup nijednom od ovih sadržaja, dok još 30% može da dođe do svega jednog ili dva pomenuta sadržaja. I u ovom slučaju Vojvodina vodi po osnovu pristupačnosti (18,8% nema nijedan sadržaj), a zapadna Srbija i Šumadija beleže suprotan trend sa 35,3% bez ijednog sadržaja.

U NJIHOVOM KRAJU JESTE LAKO STIĆI DO:	FOLKLORNO DRUŠTVO	JAVNA BIBLIOTEKA	KLUB/ KZM	KLUB ZA STARIJE	DOM KULTURE	MUZEJ/ ETNO KUĆA	POZORIŠTE/ KONCER. SALA
SRBIJA	52.9	39.1	24.7	36.8	55.3	23.2	26.3
BEOGRAD	29.3	17.4	8.3	38.7	56.2	17.5	9.5
VOJVODINA	75.3	58.6	16.7	50.5	51.1	23.1	32.3
ZAP. SRBIJA I ŠUMADIJA	44.0	24.6	27.0	19.6	48.0	19.4	18.7
JUŽNA I IST. SRBIJA	63.5	58.1	44.0	44.3	68.2	33.2	45.3

Tabela 2. Pristup sadržajima kulture po regionima Srbije

Nalazi takođe pokazuju da je region Beograda depriviran u pogledu dostupnosti niza kulturnih i sličnih sadržaja. Posebno se ističe nedostupnost klubova, odnosno kancelarija za mlade (8,3% smatra da su lako dostupni), javnih biblioteka (17,4%) i pozorišnih, odnosno koncertnih objekata (9,5%). S druge strane, nedostatak sadržaja za starije je posebno izražen u zapadnoj Srbiji i Šumadiji (lak pristup ima 19,6%). Imajući u vidu nepovoljnu starosnu strukturu ruralnih područja, odnosno veliki broj starijih koji borave u selima, važno je obratiti pažnju na poboljšanje dostupnosti sadržaja koji bi upotpunili njihov život na selu.

Slično kao i kada se posmatra dostupnost obrazovnih ustanova, može se zaključiti i da se povećava procenat dostupnosti sadržajima kulture, posmatrano prema stepenu obrazovanja. U proseku, najbolji pristup imaju ispitanici sa višim i visokim obrazovanjem, koji imaju mogućnost da lakše dođu do ustanova ili aktivnosti vezanih za kulturu (3,5 od 7 ponuđenih sadržaja). Najslabije obrazovani su značajnije odsečeni od kulturnih sadržaja, jer ocenjuju da imaju pristup do manje od dva u proseku (1,74). Međutim, imajući u vidu standardno odstupanje koje je više od aritmetičke sredine (2,12), praktično neki uopšte nemaju pristup kulturnim sadržajima.

**Grafik 3: Pristup sadržajima kulture na osnovu obrazovanja
(0 – potpuno nedostupno, 7 – potpuno dostupno)**

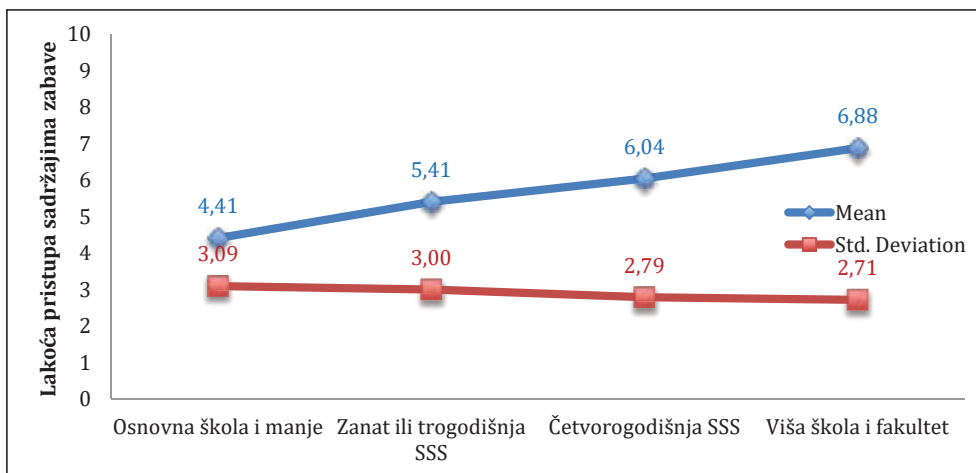
Sadržaji za provođenje slobodnog vremena su obuhvatili bioskope, diskoteke ili kafiće, sportske objekte, kafane i restorane, mesta za vašare, okupljanja na otvorenom prostoru, te parkove i šetališta. U proseku, 5% ispitanih nema pristup nijednom od ponuđenih sadržaja. Taj prosek varira od 0,5% u Vojvodini do 6,3% u južnoj i istočnoj Srbiji i 7,1% u zapadnoj Srbiji i Šumadiji.

U NJIHOVOM KRAJU JESTE LAKO STIĆI DO:	BIOSKOP	DISKOTEKA/ KAFIĆ	SPORTSKI KLUB/ TERENI	KAFANA ZA OBA POLA	VAŠAR	OTVORENO MESTO	PARK ZA DECU/ IGRALIŠTE	ŠETALIŠTE/ KORZO
SRBIJA	30.2	47.0	62.1	69.5	56.7	87.8	54.5	33.5
BEOGRAD	13.0	26.6	46.2	68.6	40.5	85.2	41.4	16.6
VOJVODINA	31.2	57.0	69.4	76.3	50.0	98.9	73.1	38.2
ZAP. SRBIJA I ŠUMADIJA	27.6	50.4	65.2	68.5	66.3	83.5	44.4	30.7
JUŽNA I IST. SRBIJA	47.9	50.8	65.1	65.1	64.9	84.7	61.1	47.4

Tabela 3. Pristup sadržajima za provođenje slobodnog vremena po regionima Srbije

Pojedinačno gledano, region Beograda opet ima najmanje mogućnosti za lako do-
laženje do ispitivanih sadržaja u najvećem broju slučajeva, a slede zapadna Srbija i
Šumadija. Najdostupnija su otvorena mesta za okupljanje (mobe), te kafane. Naj-
manje lako se do sadržaja za ispunjavanje slobodnog vremena dolazi u okolini Be-
ograda, i to: do bioskopa (13%), šetališta (16,6%) i sadržaja kojem mladi najviše
teže – diskoteka ili kafića (26,6%).

Kao u prethodnim graficima, i u narednom se može primetiti da sa rastom nivoa
obrazovanja ispitanih raste i procenat dostupnosti i pristupa sadržajima za provo-
đenje slobodnog vremena. Najbolji pristup, skoro sedam od ponuđenih 10 usluga,
zabeležen je kod ispitanih koji imaju završene višu školu i fakultet. Dostupnost
sadržaja opada sa nižim obrazovanjem, pa tako oni sa (ne)završenom osnovnom
školom ocenjuju da imaju pristup do manje od polovine ponuđenih sadržaja (4,41
od 10). Takođe, odstupanje njihovih odgovora od proseka je najveće, što dodatno
ukazuje na nepovoljniji položaj dela ovih ispitanih, ali i na neujednačenost njihovog
položaja ili percepcije pristupa uslugama.

Grafik 4: Pristup sadržajima za provođenje slobodnog vremena na osnovu obrazovanja (0 – potpuno nedostupno, 10 – potpuno dostupno)

Može se generalno pretpostaviti da građani sa višim obrazovnim kvalifikacijama ne samo da uviđaju značaj i potrebe ljudi za razonodom i druženjem, kvalitetnim provođenjem slobodnog vremena, ali i kulturnim sadržajima, već takođe i da su njihove finansijske prilike povoljnije, što različiti sadržaji i iziskuju. Stoga zaključke treba pažljivo graditi i osvrnuti se ne samo na dostupnost sadržaja ispunjenosti

slobodnog vremena među slabije obrazovanim stanovništvom ruralnih krajeva, već i na (ne)prepoznatost usluga, jer jedno uslovljava drugo.

Na kraju, od ostalih sadržaja koji nisu svrstani ni u jednu od prethodne tri grupe, najlakša dostupnost je kada su u pitanju verski objekti (89,5%), zatim pošte ili banke (78,1%), dok je dostupnost advokata relativno mala i iznosi 30,6%.

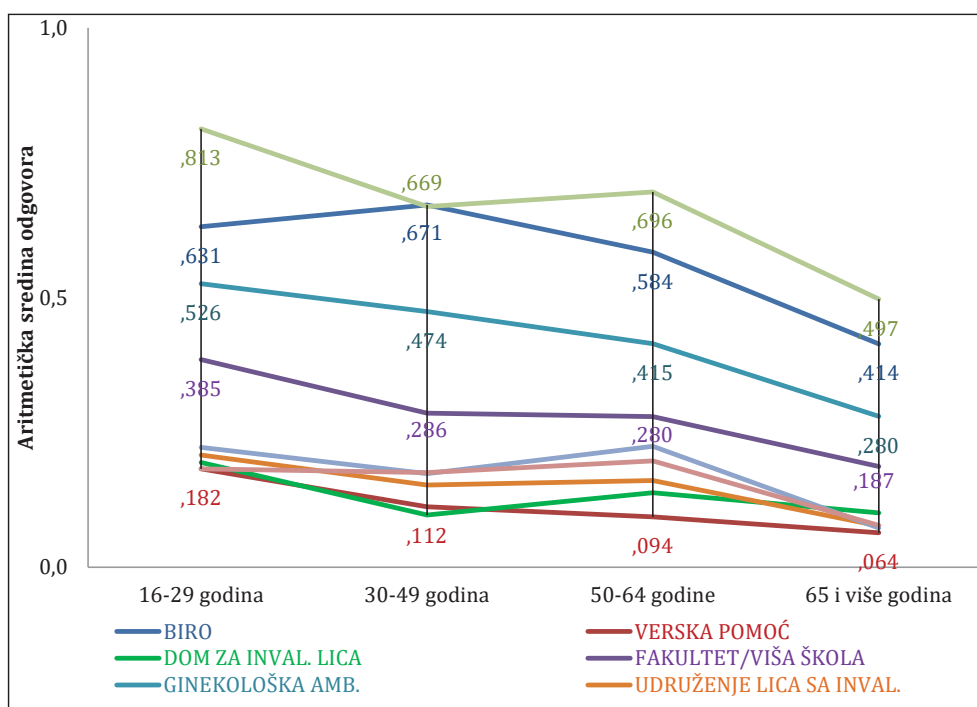
Prepoznatost usluga i sadržaja u ruralnim oblastima

Pored lakoće fizičkog pristupa, u istraživanju je ispitivana i upoznatost sa postojećim socijalnim uslugama i drugim dostupnim sadržajima. Usluge i sadržaji su grupisani za potrebe analize u zdravstvene, obrazovne usluge, usluge brige i ostale usluge i sadržaje.

Može se istaći da obrazovanje ne igra posebnu ulogu u prepoznavanju usluga i sadržaja, imajući u vidu da je uočena izvesna statistička značajnost samo kod sledećih usluga: dom za stara lica, dom za lica sa invaliditetom, ustanova za lečenje zavisnosti, klinika za psihijatrijske bolesti, fakultet ili viša škola i udruženje lica sa invaliditetom. Kod ovih usluga se sa rastom obrazovanja ispitanih uočava i bolja upoznatost.

Ispitali smo i uticaj starosti na prepoznatljivost usluga. Uočena je snažnija relacija između uzrasta i upoznatosti sa izvesnim uslugama. Vrtić je usluga sa kojom su upoznati ispitanici svih uzrasta. Generalno gledano, može se tvrditi da najmlađa populacija ima najviše informacija, tj. najviše prepoznaje sadržaje koji su ispitivani u njenom okruženju.

Postoje i izuzeci, pa su sa uslugama biroa za zapošljavanje najvećim delom upoznati ispitivani uzrasta između 30 i 49, a udruženja Roma i službe za zaštitu dece među ispitanicima/ispitanicama uzrasta između 50 i 64 godine. Pripadnici najstarije uzrasne grupe su pokazali najmanji stepen prepoznavanja svih usluga u svom okruženju koje su bile ponuđene tokom istraživanja.

**Grafik 5: Prepoznatost socijalnih usluga prema starosti
(0 – nisu upoznati, 1 – upoznati)**

Uočena je generalna tendencija da stanovnici/ce ruralnih krajeva beogradskog područja prepoznaju manje usluga u svom okruženju, dok su se oni koji nastanjuju ruralna područja istočne i južne Srbije još jednom najviše istakli u pozitivnom smislu, prepoznajući više usluga od stanovnika ostalih regiona.

SLUŽBA ZA KOJU ZNA U OKRUŽENJU:	APOTEKA	AMBULANTA	GINEKOL. AMBULANTA	USTANOVA ZA BOLESTI ZAVISNOSTI	KLINIKA ZA PSIHIJATRIJSKE BOLESTI	ZUBAR
SRBIJA	86.5	87.3	43.9	10.1	13.0	71.6
BEOGRAD	82.8	84.0	23.7	2.4	3.6	54.4
VOJVODINA	96.2	89.8	45.7	11.8	9.7	78.0
ZAP. SRBIJA I ŠUMADIJA	80.0	83.9	38.8	9.4	12.5	71.0
JUŽNA I IST. SRBIJA	89.1	92.2	66.7	16.1	25.0	81.3

Tabela 4. Upoznatost sa zdravstvenim sadržajima po regionima Srbije

Kada su u pitanju zdravstvene usluge, apoteke i ambulante su ubedljivo najčešće službe za koje se zna u sopstvenom okruženju, a slede ih zubarske usluge sa nešto manje upoznatosti u regionu Beograda (54,4%). S druge strane, ispitanici su najmanje upoznati sa postojanjem ustanova za bolesti zavisnosti i psihijatrijskim klinikama u svom okruženju. Region Beograda se dodatno izdvaja po niskoj upoznatosti sa postojanjem ginekoloških ambulanti, gde manje od četvrtine ispitanika zna za takvu uslugu u svojoj okolini.

Istraživanje siromaštva i socijalne uključenosti u ruralnim oblastima Srbije (Cvejić et al, 2010) donosi podatak da u 41% sela iz uzorka postoji ambulanta (87% u Vojvodini naspram 20% sela u jugoistočnoj Srbiji). Naše istraživanje pokazuje percepciju veće dostupnosti ambulante u svim regionima Srbije.

Očekivano, do onih usluga koje su najprepoznatljivije u okolini, najčešće se dolazi peške: apoteka (49,9%), ambulanta (54,1%), zubar (44,8%). Kolima se stiže najčešće do ginekološke ambulante (45,8%), te ustanove za bolesti zavisnosti (52%) i psihijatrijske klinike (52,9%). Najlakše se stiže u Vojvodini, generalno gledano, a najteže u regionu zapadne Srbije i Šumadije, gde automobil ima primat kao vid prevoza i gde je količina vremena potrebna za stizanje do određene službe najveća.

SLUŽBA ZA KOJU ZNA U OKRUŽENJU:	VRTIĆ	DOM ZA LICA SA INVALIDITETOM	DOM ZA STARA LICA
SRBIJA	69.7	14.2	28.1
BEOGRAD	56.2	7.7	21.3
VOJVODINA	83.9	9.7	33.9
ZAP. SRBIJA I ŠUMADIJA	64.3	18.8	22.0
JUŽNA I IST. SRBIJA	75.0	18.2	36.5

Tabela 5. Upoznatost sa uslugama brige po regionima Srbije

Opšta populacija u ruralnim područjima je nedovoljno upoznata sa postojanjem domova za lica sa invaliditetom u njihovom okruženju, kao i domova za stara lica. Posebno se ističu regioni Beograda i Vojvodine, gde su domovi za lica sa invaliditetom izuzetno slabo prepoznati (manje od 10%). U regionu Beograda je zabeležena i najniža stopa upoznatosti sa postojanjem vrtića u okruženju, koja jedva prelazi polovinu svih ispitanih. U prilog ovoj tvrdnji govore i podaci Republičkog zavoda za statistiku za 2015. godinu o broju vaspitno-obrazovnih objekata predškolskog obrazovanja.

Beograd ima najmanje jedinica predškolskog obrazovanja (487), a najviše upisanih mališana (62.944) (RZS, 2015). Najviše objekata se nalazi u zapadnoj Srbiji i Šumadiji (753), a najmanje u južnoj i istočnoj Srbiji (624), gde je upisano i najmanje dece (32.909).

Pretpostavka jeste da postoji razlika između broja dece upisane u predškolske ustanove koja žive na teritoriji grada i ruralnih oblasti. Podaci Republičkog zavoda za statistiku za 2015. godinu ukazuju da je najmanje upisane dece prijavljeno na teritorijama opština Barajevo (610 dece u 17 ustanova) i Sopot (444 dece u 10 ustanova) (RZS, 2015). Ipak, ove opštine imaju i najmanje stanovnika u poređenju sa drugim beogradskim opštinama, tako da se razlozi moraju tražiti i na drugoj strani.

Važno je istaći da je upoznatost sa domovima za osobe sa invaliditetom još niža u poduzorku osoba sa invaliditetom i pomažućih im osoba (13,8% naspram 14,2% u opštoj populaciji). Premda se ovaj zaključak ne može ekstrapolirati na celu populaciju osoba sa invaliditetom, svakako je važno obratiti pažnju na dostupnost ovog sadržaja upravo onima kojima je i najpotrebniji.

Do vrtića se stiže uglavnom peške (50,6%), sem u unutrašnjosti Srbije bez Vojvodine, gde su korisnici usluga prisiljeni da koriste automobil da bi stigli do ove ustanove (zapadna Srbija i Šumadija u čak 50,9%). Uzimajući u obzir sredstvo prevoza, vrtić je ipak relativno blizu, jer je do njega potrebno manje od pola sata vremena. Više od polovine ispitanika (54,1%) koji su upoznati sa postojanjem usluge koriste kola da bi stiglo do doma za lica sa invaliditetom, a skoro polovina (45%) da bi stigla do doma za stare. U oba slučaja većina stiže za manje od pola sata, ali ipak postoji i više od trećine ispitanika kojima je potrebno do sat vremena. Najviše vremena je potrebno u regionu Beograda do doma za lica sa invaliditetom (do sat vremena za 57,7%) i u Vojvodini do doma za stare (52,5%).

SLUŽBA ZA KOJU ZNA U OKRUŽENJU:	PREDŠKOLSKO	OSNOVNA ŠKOLA	SREDNJA ŠKOLA/ GIMNAZIJA	FAKULTET/ VIŠA ŠKOLA
SRBIJA	75.3	91.5	51.1	29.2
BEOGRAD	63.9	87.0	8.3	4.1
VOJVODINA	71.5	93.5	55.9	42.5
ZAP. SRBIJA I ŠUMADIJA	80.0	88.6	59.2	23.9
JUŽNA I IST. SRBIJA	82.8	97.4	73.4	45.3

Tabela 6. Upoznatost sa obrazovnim uslugama po regionima Srbije

Region Beograda se još jednom istakao po neinformisanosti svojih stanovnika o postojanju ispitivanih usluga u bliskom okruženju. U ovoj oblasti je najmanja upoznatost ispitanika/ca sa postojanjem srednjih škola (8,35%) i ustanova višeg i visokog obrazovanja (4,1%).

Predškolska ustanova i osnovna škola su uglavnom dostupne peške, dok se do srednje škole i ustanova višeg i visokog obrazovanja dolazi kolima (zapadna Srbija i Šumadija) ili javnim prevozom (ostali regionu).

Veoma loša situacija je i kod upoznatosti stanovnika i stanovnica beogradskog regiona sa ostalim uslugama i sadržajima koji su bili ponuđeni u anketi. Sem pošte i banke i u dobroj meri policije, ostale usluge su značajno manje prisutne u okolini, prema mišljenju ispitanih.

	UDRUŽENJE OSOBA SA INVALIDITETOM	UDRUŽENJE ROMA	SLUŽBA ZA ZAŠTITU DECE	BIRO ZA ZAPOSŁJAVANJE	MATERIJALNA POMOĆ VERSKIH ZAJEDNICA	SIGURNA KUĆA	POLICIJA	POŠTA/BANKA
SRBIJA	15.0	16.6	16.0	55.1	11.5	9.7	70.8	84.9
BEOGRAD	3.0	4.7	4.1	10.7	5.3	3.0	51.5	79.9
VOJVODINA	17.7	12.4	12.4	60.2	10.8	11.8	71.5	92.5
ZAP. SRBIJA I ŠUMADIJA	18.8	18.8	16.1	64.3	16.9	11.4	74.9	78.4
JUŽNA I IST. SRBIJA	17.7	28.1	29.7	77.1	10.4	11.5	81.8	90.6

Tabela 7. Upoznatost sa ostalim uslugama i sadržajima po regionima Srbije

O postojanju udruženja osoba sa invaliditetom zna svega 3% ispitanih, koliko je poznato i sa postojanjem sigurne kuće u okolini. Udruženje Roma poznaje 4,7%, službu za zaštitu dece 4,1%, a biro za zapošljavanje kao jednu od ključnih službi za poboljšanje položaja poznaje svega 10,7% stanovnika i stanovnica ruralnih krajeva Beograda naspram više od polovine u drugim krajevima. Čak i služba poput policijske je prisutna u svega nešto više od polovine slučajeva, što je značajno ispod proseka u odnosu na ostale delove Srbije.

Osobe sa invaliditetom i pomažući članovi njihovog domaćinstva su upoznati sa postojanjem udruženja pomenutih osoba u nešto većem broju nego opšta populacija u ovom istraživanju (20,7%). S druge strane, u okviru drugog poduzorka u

istraživanju, koji je obuhvatio Rome, ispitanici i ispitanice su u značajnijoj meri upoznati sa postojanjem udruženja Roma u okolini (41,8%).

Do svih ovih usluga (sem pošte/banke i verskih zajednica koje su obično blizu i do kojih se može stići pešice) najčešće se stiže automobilom, a zatim javnim prevozom. U najvećem broju slučajeva je potrebno do pola sata da bi se stiglo do neke od službi. Najveće odstupanje od ovog pravila je u regionu Beograda, gde je potrebno do sat vremena za sve pomenute sadržaje sem pošte/banke, policije i biroa za zapošljavanje. Ipak, važno je naglasiti da je biro i najteže dostupan za skoro 16% ispitanika iz ovog regiona kojima je do njega potrebno više od sat vremena. Pojedine ispitanice i ispitanici žive u selima koja su slabije povezana linijama gradskog saobraćaja, tj. postoje retki polasci autobusa tokom dana, što dodatno otežava povezivanje sa navedenim sadržajima.

Generalni zaključak o dostupnosti i prepoznatosti socijalnih usluga ukazuje na to da postoji velika potreba za poboljšanjem informisanosti i umreženosti građana koji žive u regionu Grada Beograda i zapadne Srbije i Šumadije. Ovi stanovnici imaju slabiji pristup skoro svim ponuđenim sadržajima, a takvo stanje uglavnom je rezultat loše saobraćajne povezanosti i nedovoljne aktivnosti zaposlenih u pomenutim ustanovama usmerene ka ovim građanima (Bojanić, Čeriman, Pavić Zentner (ed.) 2016). Osim toga, podizanje nivoa svesti građanki i građana o značaju postojanja i eventualnoj dobiti od korišćenja navedenih sadržaja i usluga, takođe predstavlja važan faktor koji može uticati na kvalitet života ljudi u ruralnoj sredini. U prilog tome govore i podaci iz sprovedenog istraživanja koji ukazuju da ispitanici i ispitanice sa višim nivoom obrazovanja imaju veći stepen prepoznatosti i dostupnosti sadržaja koji su bili predmet istraživanja. Aktivnosti promocije u cilju boljeg informisanja stanovništva svakako mogu dati određene rezultate u smislu aktivacije stanovništva. Takođe, obezbeđivanje rada kancelarija za mlade može doprineti poboljšanju kvaliteta života u ruralnoj sredini za pripadnike ove uzrasne grupe, s obzirom da su rezultati istraživanja pokazali da je kod najmađih učesnika najveći stepen prepoznatosti i dostupnosti sadržaja iz oblasti kulture, obrazovanja i provođenja slobodnog vremena.

Razvijanje mreže socijalnih usluga na lokalnom nivou i njihova decentralizacija mogu u značajnoj meri doprineti povećanju stepena njihove iskorišćenosti. Lokalna samouprava, s obzirom da ima najbolji uvid u potrebe svog stanovništva, kao i karakteristike lokalne zajednice, može organizovati različite komisije koje bi u okviru svojih zaduženja i poverenih poslova mogle da prate socio-ekonomski položaj domaćinstava i potrebe koje na onovu toga proizilaze, kao i da prate i rešavaju probleme upisa u predškolske ustanove i škole.

Osim toga, povezanost i saradnja između vladinog i nevladinog sektora je još jedna stavka koja može doprineti poboljšanju uslova života na selu, ali i ostanku većeg broja stanovnika i razvijanju ruralne sredine.

Povećanje broja zaposlenih profesionalaca u sektoru socijalnih usluga, s obzirom na povećanje broja korisnika, ali i kompleksnost problematike, takođe je neophodno, kako bi se omogućilo brže i efikasnije rešavanje postojećih problema. Prema podacima Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu, tokom poslednjih pet godina postoji konstantan porast broja korisnika u evidenciji Centara za socijalni rad. U 2015. godini je došlo do povećanja broja korisnika za 16% u poređenju sa brojem za 2011. godinu. Isti izvor ukazuje da je u 2015. godini došlo do smanjenja broja zaposlenih stručnih radnika u Centrima za socijalni rad za 2% u poređenju sa 2014. godinom (Republički zavod za socijalnu zaštitu 2016). U Izveštaju o radu centara za socijalni rad stoji da „veliki broj CSR navodi da ih aktuelna zabrana zapošljavanja ograničava u zapošljavanju dodatnih kadrova, kao i u popunjavanju upražnjenih mesta“ (Republički zavod za socijalnu zaštitu 2016: 8). Aktuelna situacija ukazuje na potrebu preciznijeg planiranja ljudskih resursa u sistemu socijalne zaštite, kako bi se, između ostalog, sprečilo narušavanje kvaliteta i efikasnosti stručnog rada (Republički zavod za socijalnu zaštitu 2016). Samim tim bio bi postignut i veći stepen zadovoljstva korisnika.

Rodna dimenzija nije igrala ulogu u prepoznavanju usluga, imajući u vidu da se varijabla pola nije pokazala statistički značajnom prilikom posmatranja odgovora na prethodno elaborirana pitanja. Takav rezultat jasno ukazuje da prepoznavanje socijalnih usluga na nivou lokalne zajednice nije povezano sa rodnom ulogom.

LITERATURA:

- Republički zavod za statistiku (2015). Statistički godišnjak Republike Srbije 2015, Beograd: RZS, dostupno na: http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/91/96/05_Obrzovanje.pdf, datum pristupa 09.09.2016
- Republički zavod za statistiku (2014). Statistički godišnjak Republike Srbije 2014, Beograd: RZS, dostupno na: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/01/62/56/16Obrzovanje.pdf> datum pristupa 09.09.2016
- Republički zavod za socijalnu zaštitu (2016). Izveštaj o radu Centara za socijalni rad za 2015. godinu, dostupno na: <http://www.zavodsz.gov.rs/PDF/izvestaj2016/izvestaj%20o%20radu%20CSR%20za%202015.pdf> datum pristupa 09.09.2016